

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В ДОКУМЕНТАХ

УДК 930(47+57):902ГЕНІНГ

С.В. ПАЛІЄНКО

За лаштунками дискусії про предмет археології: листування В.Ф. Генінга з редакцією «Радянської археології»

На основі неопублікованих документів з нерозібраного особистого архіву В.Ф. Генінга розглядається його листування з редакцією часопису «Радянська археологія» під час дискусії про предмет археології.

Ключові слова: Генінг В.Ф., Клейн Л.С., радянська теоретична археологія, дискусія про предмет археології.

Під теоретичною археологією автор у цій публікації розуміє окрему галузь археології, що вивчає археологічне пізнання. Існують також й інші визначення як вітчизняних [1], так і зарубіжних дослідників, аналіз яких виходить за межі теми дослідження.

У 1970–1980-ті роки у СРСР було три основні центри теоретичної археології: Ленінград, Київ і Москва, хоч окремі дослідники працювали і в інших регіонах. У цих містах у той час існували або наукові підрозділи, що спеціалізувалися на теоретичних проблемах, або постійно діючі семінари з теорії та методології археології.

Однією з найбільш обговорюваних радянськими археологами-теоретиками тем було визначення об'єкту і предмету археології. Дискусія з цієї проблеми тривала у СРСР з 1972 до 1992 р., котру, на думку автора [2], можна поділити на два періоди:

– 1972–1983 роки – напрацювання первинних концепцій радянськими дослідниками, обговорення їх на семінарах, конференціях і у публікаціях [3];

– 1983–1992 роки – вихід першої спеціалізованої монографії з проблеми [4], дискусія про предмет археології на сторінках часопису «Радянська

археологія» (РА), основними учасниками якої були Л. Клейн, В. Генінг, Ю. Захарук, обговорення низки концепцій інших дослідників [5].

Що стосується вивчення власне дискусії, то вона лише у загальних рисах розглядалася у деяких публікаціях Л.С. Клейна [6]. Щоправда, сам Лев Самуїлович був безпосереднім її учасником, тому його погляд на ситуацію дещо суб'єктивний, так само як і його оцінки діяльності опонентів. Другий етап дискусії був проаналізований автором в окремій статті [7]. Зокрема, було зроблено висновок, що ця дискусія відображає перехід радянської археології на методологічні засади неопозитивізму, проте повторний розгляд проблеми об'єкту і предмету археології все ще залишається актуальним, адже аргументи однієї сторони так і не були критично проаналізовані [8].

З моменту виходу публікації минуло вже понад 5 років, тому хотілося б внести деякі уточнення. Так, більш вірно говорити не про неопозитивістське, а про неокантіанське підґрунтя концепції «строгої археології», що визнав і сам Л.С. Клейн [9]. І, якщо впровадження принципів марксизму в науку в 1930-ті роки ознаменувалося появою концепції соціоархеології, то зворотній процес був позначений становленням «строгої археології» у 1970–1980-ті, що пов'язано з утвердженням ліберальної ідеології у пізньому радянському суспільстві.

Також слід навести думку щодо дискусії М.В. Аніковича, який вважав Ю.М. Захарука та В.Ф. Генінга представниками офіційної точки зору, хибність концепцій яких була доведена Л.С. Клейном, що викликало персональну образу цих двох учених:

Згодом, коли Л. Клейн недвозначно проголосив джерелознавчий статус археології, переконливо аргументуючи цю точку зору та не менш переконливо заперечуючи своїм опонентам, дискусію було поновлено. Проти джерелознавчої версії археології були мобілізовані тоді всі сили. Однак опоненти не змогли висунути більш-менш переконливих аргументів на захист своїх поглядів, частково заплутавшись у термінології (що і було продемонстровано Л. Клейном, зокрема у статті, що вийшла у 1991 р.) і, зрештою, завершили суперечку виразом особистої образи. Нічого принципово нового не внесли й інші учасники дискусії.

У теперішній час, схоже, що погляди на археологію як джерелознавчу дисципліну домінують у нашій науці. Принаймні, яких-небудь активних заперечень вони вже не викликають [10].

Як бачимо, всі дослідники займалися вивченням дискусії про статус археології тільки на основі опублікованих джерел, проте великий пласт інформації до сих пір залишається «поза кадром».

Так, на другому етапі крім публікації статей на сторінках «Радянської археології» обговорення проблем предмету й об'єкту археології відбувалося на

засіданнях методологічних семінарів різних наукових закладів, а також у відділах теорії та методики у Києві та Москві. Крім цього, основні учасники дискусії торкалися цієї теми під час підготовки матеріалів до публікації, що знайшло відображення у листуванні з редакцією «Советской археологии» (далі – СА), а також один із одним. І якщо обговоренню книги В.Ф. Генінга на методсемінарі ЛОИА АН СРСР була присвячена одна з попередніх публікацій автора [11], то в цій статті буде розглянуто листування В.Ф. Генінга з редакцією СА.

Джерелознавчу базу дослідження складають матеріали особистого архіву В.Ф. Генінга, що розібраний лише попередньо. Документи передані на зберігання до фотоархіву ІМК РАН (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація). Однак автор мав можливість з ними ознайомитися, завдяки Л.В. Чижовій та В.В. Генінгу. У папці № 117 було знайдене листування В.Ф. Генінга з редакцією, що складалося з 5 листів. Вони датуються кінцем січня – березнем 1989 р. [12]. Аналіз цих матеріалів дозволяє відкрити невідомі раніше аспекти дискусії про статус археології.

Чернетка першого листа В.Ф. Генінга до редакції СА не має дати, проте, судячи з контексту, це кінець січня – початок лютого 1989 р. У цьому листі дослідник повідомляв, що повертає текст статті з виправленнями, однак не може погодитися з двома зауваженнями:

- з тим, що він надмірно протиставляє соціальне та культурне і виділяє періоди «культурархеології» та «соціоархеології»;
- що розділ, присвячений аналізу наукового пояснення в археології, не стосується прямо проблеми її предмету.

Зокрема він пише:

По моему мнению, несостоятельность концепции Л. Клейна особенно четко проявляется именно тогда, когда понимание (концепция) предмета археологии проецируется из области логических построений на практику исследования, а здесь конечной задачей любого научного исследования является выполнение главной функции науки – построение научного объяснения, раскрывающего сущность изучаемого процесса, то есть социально-историческое объяснение археологических фактов [13].

У листі-відповіді від 17.02.1989 р. редакція СА інформує В.Ф. Генінга про те, що його стаття буде надрукована в одному з найближчих номерів. Тому йому необхідно вчитати кінцевий текст та власноруч написати відповіді на зауваження. Також додавався лист бібліографа журналу В.Є. Нахапетян. Текст цього листа слід навести повністю:

Уважаемый Владимир Федорович!

Редакция журнала готовит сейчас к печати Вашу статью «Археология – целостная наука или дилетантские вылазки и полуфабрикат знаний? (по поводу концепции предмета археологии Л.С. Клейна)». В ней Вы приводите цитату из ре-

цензии Эггерта на книгу Клейна, напечатанную в журнале «Bonner Jahrbücher» (Rheinisches Landmuseum). 1985, в. 185, с. 544: У рецензента сложилось мнение, что международная репутация автора публикации этой книги нанесен тяжелейший ущерб. По моему мнению, этого можно избежать только за счет изъятия всего тиража (буквально отправления в макулатуру) и переиздания рукописи».

В виду того, что цитата переводная и носит полемический характер [тут і далі підкреслено В.Ф. Генінгом – *авт.*], и, следовательно, может вызвать возражения у Л.С. Клейна, нам необходимо иметь в редакции ксерокопию со страницей журнала, где находится цитируемый Вами текст. Поскольку ни в одной крупной библиотеке г. Москвы этот выпуск журнала не числится, то мы убедительно просим Вас, Владимир Федорович, выслать нам ксерокопию этой цитаты до конца марта 1989 г. Если Вам не удастся этого сделать, то мы вынуждены будем убрать эту сноску, поскольку не можем печатать цитату подобного содержания, не проверив ее по оригинальному изданию [14].

У відповідь В.Ф. Генінг направляє до редакції лист від 10 березня 1989 року, в якому подає 5 зауважень щодо внесених до тексту його статті виправлень. Для нас будуть цікаві перші два:

1) стр. 2. Из текста убрана фраза о том, что Клейн «решил продемонстрировать изощренный полемический стиль, нагромождая пышные витиеватые фразы», и оставлен только конец предложения о выдергивании цитат и вольном толковании. Согласитесь, что это меняет весь смысл и мою оценку статьи Л. Клейна, ибо именно фразерство, витиеватость, изощренность – это его стиль дискуссии, а такие его качества, по моему мнению, едва ли приемлемы в научной полемике. Если Редакция сочла возможным опубликовать статью Клейна, написанную в таком стиле (а это не только мое мнение!), то почему я не имею право дать этому свою оценку? Тем более, что анализ концепции Л. Клейна также связан с критикой именно стиля.

2) Странное, почти ультимативное требование, если не будет представлена ксерокопия цитаты из рецензии М. Эггерта, «вынуждены убрать эту сноску» (из письма В. Нахапетян). Как это понимать? Это новые общие правила, принятые в СА? Или недоверие редакции к автору? Поскольку Редакция обеспокоена точностью исходного текста, я считаю необходимым внести в сноску на стр. 14 текст из оригинала: «durch ein Einstampfen» и перевод: «буквально: переработать в макулатуру». См. немецко-русский словарь под редакцией А.А. Лепинга и Н.П. Страховой, стр. 224: «einstampfen», 2. Papier~ перерабатывать макулатуру. Надеюсь, это редакция сможет проверить по словарю, который найдется в Москве, а копию текста, использованного мной из рецензии М. Эггерта, прилагаю [15].

У листі у відповідь з редакції від 22.03.1989 р. за підписом завідувачої Є.В. Бубнової В.Ф. Генінгу повідомлялося, що його стаття буде надрукована у СА № 3 за 1989 р. У зв'язку з цим, необхідно до 10 квітня дати відповідь на лист відповідального секретаря В.І. Козенкової, який також додавався.

Текст цього листа також варто навести повністю:

Глубокоуважаемый Владимир Федорович!

Редакция предлагает Вам еще раз обдумать текст на стр. 14 Вашей статьи «Археология – целостная наука или дилетантские вылазки!...». Дело в том, что

сноска 1 на этой странице не может быть помещена в том виде, как она у Вас изложена, особенно в части прямого цитирования. Приведенная Вами цитата рецензента на книгу Л.С. Клейна (13. с. 544) не отражает существа общей оценки книги и частных сторон концепции, а относится сугубо к качеству перевода и предлагает путь исправления технического брака, допущенного не без вины издателя.

В том контексте, который предложен Вами, читатель может понять, что речь идет об оценке концепции автора, причем в очень некорректной форме, что не соответствует оригиналу и истине, содержащейся в рецензии.

Предлагаем Вам вариант изменения текста ссылки на новый. Надеюсь он Вас удовлетворит и будет одобрен Вами, о чем Вам необходимо уведомить нас письменно, или дать свой новый вариант.

«Л.С. Клейн вызывает к тому, чтобы научные оппоненты проанализировали, выдвинутую им и его сторонниками концепцию (2. с. 212). Однако многочисленные замечания по рассматриваемой книге, принадлежащие мне (4. с. 89, 135, 143, 160, 164-176, 194), оставлены автором «Археологической типологии» без внимания. Возможно, более полезны будут доводы одного из зарубежных оппонентов Л.С. Клейна, приведенные в рецензию на указанную книгу (13. с. 544)».

С наилучшими пожеланиями, ответственный секретарь В.И. Козенкова [16].

В.Ф. Генінг відповів у листі від 29 березня 1989 року:

Редакции «Советской археологии»

На Ваше письмо от 22 марта 1989 г.

Глубокоуважаемая редакция!

Предложенный Вами вариант изменения редакции сноски 1 на стр. 14 абсолютно не пригоден, так как ставит меня в глупейшее положение. Как же я могу писать о том, что «многочисленные замечания по рассматриваемой книге (какой книге – ?, В.Г.) принадлежащие мне (ссылки...) оставлены «автором «Археологической типологии» без внимания», если книга Клейна издана в 1982 г., а моя в 1983 г. также не могла рассматривать эту книгу, поскольку путь от рукописи до издания занимает у нас минимум два-три года, также как и поступление в наши библиотеки зарубежных изданий.

Редакция очень обеспокоена корректностью оценок работы КЛЕЙНА, а почему это же не вызывало беспокойства, когда публиковались оценки Клейна по поводу моей книги? Даже упоминание об этом в первой редакции статьи Вами изъято! Я не вижу в моих оценках некорректностей.

По поводу рецензии М. Эггерта, которую я цитирую.

Редакция вторично, как и в письме В.Е. Нахапетян, пишет об оценке содержания и тон статьи - рецензии М. Эггерта не будучи знакомой с ее полным содержанием (что написано в письме В.Е. Нахапетян!). Поэтому весьма странно Ваше мнение: «Предложенная Вами цитата рецензента на книгу Л.С. Клейна (13. с. 544) не отражает существа общей оценки книги и частных сторон концепции, а относится сугубо к качеству перевода и предлагает путь исправления технического брака, допущенного не по вине издателя. В том контексте, который предложен Вами, читатель может понять, что речь идет об концепции автора, причем в очень некорректной форме, что не соответствует оригиналу и истине, содержащейся в рецензии». Поистине гениальное прозрение! Можно судить о статье, не знакомясь с ее содержанием, не читая ее!

Чтобы подобные ситуации больше не возникали, посылаю Вам ксерокс оригинала рецензии М. Эггерта и ее перевод.

Та часть, которая касается оценки книги Л. Клейна (а я писал именно об оценке книги, на которую многократно ссылается Клейн), разделена мною на 8 тематических разделов, по которым М. Эггерт дает свои оценки. Все они, если не прямо отрицательны, то, во всяком случае, далеки от положительных оценок.

В чем же тогда мое не корректное заключение?

Поэтому могу предложить лишь добавление после слов: «...изданную Л.С. Клейном в Оксфорде» и перед цитатой из рецензии М. Эггерта «Отмечая множество небрежностей и ошибок, допущенных при переводе текста на английский язык, рецензент в целом оценивает большинство разделов книги довольно скептически и отрицательно, особенно по форме ее изложения, и в заключение пишет». Далее по тексту моей статьи.

Редакция оставила без ответа мои предложения, изложенные в предыдущем письме (см. пп. 1, 3, 4, 5). Почему? [17].

Нижче будуть наведені фрагменти з перекладу рецензії М. Еггерта на вищезгадану книгу Л.С. Клейна, щоб охарактеризувати загальний тон рецензії та оцінку праці лєнінградського дослідника, котра у ній міститься:

Можно было бы подумать, что автор со свойственной ему манерой пространного цитирования предложит читателю оптимальную картину мнений других авторов. Однако, по моему мнению, этого нет. Соответствующие авторы изложены не систематично и цитируются – как в положительном, так и в отрицательном смысле – в высшей степени выборочно, в соответствии с той или иной потребностью автора. Если данный автор встречает иное мнение, то он пускает в ход все средства своей часто действительно аналитической способности, если, конечно, не удовлетворяется более или менее уничтожительной иронии (напр., с. 220). Понятно, что последнее слово всегда остается за автором; однако, если эти естественные публицистические моменты возвести в принцип, то слишком уж легко складывается впечатление всезнайки, который очень быстро утомляет читателя [18].

Тому, кто знаком с англоязычной теоретико-методологической литературой в области первобытной археологии, изложение данного автора вряд ли даст что-то новое. Те же, кому эта литература не знакома, несомненно, будут сопоставлять его со всеми основополагающими работами, однако, не в систематической форме и к тому же в неадекватном переводе... <...>

Кто как рецензент не знаком с советской археологической литературой из многочисленных цитат данной публикации <...> узнает, что в советской литературе, по-видимому, идет очень оживленная дискуссия по теоретическим вопросам археологии. Не владеющий русским языком археолог, возможно, захочет поближе познакомиться с соответствующим изложением советских коллег – а ведь трудно представить более компетентного посредника, чем автор. Именно в этом, по моему мнению, заключается один из наиболее слабых пунктов организации книги: интерес западных читателей к советским теоретическим работам хотя и повысился, однако, еще ни в коей мере не удовлетворен. Для этого требуется хорошо организованное в структурном плане введение в соответствующую историю исследования и системное рас-

смотрение, прежде всего, альтернативных точек зрения. Однако, ни того, ни другого предложено не было, или, во всяком случае, не было предложено в желаемой мере. Так, англосаксонская и советская исследовательские традиции, которые в некоторых моментах, очевидно, развивались параллельно, в многочисленных более или менее длинных цитатах сопоставляются как бы чересполосно. По моему мнению, это скорее меньшее, чем большее чего достиг автор вследствие ограничения анализа советской теоретической литературы.

Большое преимущество автора, по моему мнению, заключается в его способности безудержно анализировать ту или иную проблему. То, что за этим стоит определенное настойчивое упорство, удивления не вызывает. В этом отношении ощутимый дефицит четкого отделения важного от менее важного может быть целью анализа (напр., с. 68). Насколько блистательно автор анализирует, настолько же мало он дает в синтезе [19].

У результаті стаття В.Ф. Генінга була опублікована у № 3 журналу «Радянська археологія» за 1989 р., а цитата з рецензії М. Еггерта була подана у редакції, вказаній у листі київського дослідника від 29.03.1989 р. Дискусія на сторінках видання продовжилася далі, однак тон наступної статті Л.С. Клейна був ще більш різким.

Таким чином, аналіз листування В.Ф. Генінга з редакцією «Радянської археології» дозволяє зробити наступні висновки:

1. Редакція швидше підтримувала Л.С. Клейна (прискіпливе відношення до наведених В.Ф. Генінгом цитат, проте увага не зверталася на різкий тон статей Л.С. Клейна), хоча другий дослідник начебто був у опозиції, а точка зору першого – близька до офіційної.

2. В.Ф. Генінг мав рацію відносно оцінки книги Л.С. Клейна у рецензії М. Еггерта, хоча процитований ним уривок її зміст передає не найкращим чином.

3. Київський учений також вірно охарактеризував загальний стиль дискусії Л.С. Клейна, про що ще раз потім написав до редакції «Радянської археології» відкритого листа [20].

4. В.Ф. Генінг нормально сприймав дискусію, не переходив на особистості та не ображався на Л.С. Клейна, про що свідчить їх особисте листування, пізніше опубліковане Львом Самуїловичем у його мемуарах [21].

5. Враховуючи подальший перебіг дискусії, проблема предмету археології залишається відкритою і зараз, а отже – має сенс знову повернутися до її обговорення із врахуванням новітніх досягнень археологічної науки.

Джерела та література

1. Генинг В.Ф. Археологическая теория и теоретическая археология // Вопросы археологии Урала: Сб. науч. трудов. – Екатеринбург, 1991. – С. 6–14; Клейн Л.С. Введение в теоретическую археологию. Книга I. Метаархеология. – СПб.: Бельведер, 2004. – С. 22–24; Шер Я.А. Некоторые вопросы теоретической археологии // Тезисы докладов на секциях, посвященных итогам полевых исследований 1971 г. – М., 1972. – С. 401–405.

2. Палиенко С.В. Обсуждение книги В.Ф. Генинга “Объект и предмет науки в археологии” на методологическом семинаре ЛОИА АН СССР: обстоятельства и факты // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: “Видавництво “Гілея”, 2014. – Вип. 89 (10). – С. 147–152.
3. Аникевич М.В. Первобытная археология – конкретная историческая наука (к постановке проблемы) // Предмет и объект археологии и вопросы методики археологических исследований. Материалы Симпозиума ЛОИА АН СССР. – Л., 1975. – С. 14–18; Бочкарев В.С. К вопросу о структуре археологического исследования // ТД СПИПАИ 1972 года в СССР. – Ташкент, 1973. – С. 56–60; Генинг В.Ф. Объект и предмет археологии (к вопросу о соотношении эмпирического и теоретического уровня знаний в современной археологии) // Новейшие открытия советских археологов: Тез. докладов. – Ч. III. – К., 1975. – С. 14–17; Генинг В.Ф., Викторова В.Д. О предмете археологической науки // Материальная и духовная культура финно-угров Приуралья. – Ижевск, 1977. – С. 3–9; Григорьев Г.П. О предмете археологии // ТД СПИПАИ 1972 года в СССР. – Ташкент, 1973. – С. 41–43; Захарук Ю.Н. К вопросу о содержании и структуре археологической теории // ТД СПИПАИ 1972 года в СССР. – Ташкент, 1973а. – С. 43–46; Клейн Л.С. Предмет археологии // Археология Южной Сибири. – Кемерово, 1977. – С. 3–14; Лебедев Г.С. Системное описание археологической культуры // Предмет и объект археологии и вопросы методик археологических исследований. Материалы Симпозиума ЛОИА АН СССР. – Л., 1975. – С. 56–58; Массон В.М. Археология за бортом гуманитарии (некоторые зарубежные теории и вопрос о предмете археологической науки) // ТД СПИПАИ 1972 года в СССР. – Ташкент, 1973. – С. 46–49; Рогачев А.Н. О предмете и методе первобытной археологии // Предмет и объект археологии и вопросы методики археологических исследований. Материалы Симпозиума ЛОИА АН СССР. – Л., 1975. – С. 11–14.
4. Генинг В.Ф. Объект и предмет в науке археологии. – К.: «Наукова думка», 1983. – 220 с.
5. Аникевич М.В. «Три уровня археологического исследования» или три ступени исторического познания? // СА. – 1988. – №1. – С. 218–224; Генинг В.Ф. Археология – целостная научная система или «дилетантские вылазки», «полуфабрикат знания» // СА. – 1989. – № 3. – С. 215–227; Він же. О стиле дискуссии Л.С. Клейна // РА. – 1992. – № 4. – С. 257–259; Гражданников Е.Д. Холоушкин Ю.П. Системное решение вопроса о статусе археологии как науки (к дискуссии о предмете археологии) // СА. – 1991. – № 2. – С. 111–114; Захарук Ю.Н. Археология: наука историческая или источниковедческая? // СА. – 1989. – № 3. – С. 207–214; Він же. К дискуссии о статусе археологии // Российская археология (далі – РА). – 1992. – № 4. – С. 97–101; Клейн Л.С. В защиту «чистой археологии» // СА. – 1991. – № 2. – С. 102–109; Він же. О предмете археологии (в связи с выходом книги В.Ф. Генинга «Объект и предмет науки в археологии») // Советская археология. – 1986. – № 3. – С. 209–219.
6. Клейн Л.С. Введение в теоретическую... – С. 58–59; Klejn L.S. Das Phänomen der sovjetischen Archäologie: Geschichte, Schulen, Protagonisten. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang, 1997. – S. 63–66; Klejn L.S. Soviet archaeology: schools, trends, and history. Oxford: Oxford University Press, 2012. P. 97–98.
7. Палиенко С.В. Дискусія щодо статусу археології в радянській науці (друга половина 80-х – початок 90-х рр.) // Часопис української історії. – 2009. – Вип. 11. – С. 90–95.
8. Там само. – С. 94.
9. Клейн Л.С. Введение в теоретическую... – С. 35.
10. Аникевич М.В. Некоторые методологические проблемы первобытной археологии и основные обобщающие понятия «археологическая эпоха», «археологическая культура», «технокомплекс», «историко-культурная область» // Stratum plus. – № 1–2. – 2003–2004. – Кишинев, 2005. – С. 488.
11. Палиенко С.В. Обсуждение книги... – С. 147–152.
12. Фотоархів Інституту історії матеріальної культури РАН, ф. 76, спр. № 117. 127 л.
13. Там само, ф. 76, спр. 117. арк. 177–178.
14. Там само, ф. 76, спр. 117. арк. 45.
15. Там само, ф. 76, спр. 117. арк. 64–65.
16. Там само, ф. 76, спр. 117. арк. 60.
17. Там само, ф. 76, спр. 117. арк. 46–47.

18. Там само, ф. 76. спр. 117. арк. 54.
19. Там само, ф. 76. спр. 117. арк. 56–57.
20. Генинг В.Ф. О стиле дискуссии Л.С. Клейна // РА. – 1992. – №4. – С. 257–259.
21. Клейн Л.С. Трудно быть Клейном. Автобиография в монологах и диалогах. – СПб.: Нестор-История, 2010. – С. 500.

Палиенко С.В. За кулисами дискуссии про предмет археологии: переписка В.Ф. Генинга с редакцией «Советской археологии»

На основании неопубликованных документов из неразобранного личного архива В.Ф. Генинга рассматривается его переписка с редакцией журнала «Советская археология» во время дискуссии о предмете археологии.

Ключевые слова: Генинг В.Ф., Клейн Л.С., советская теоретическая археология, дискуссия о предмете археологии.

Paliyenko S.V. Behind the scenes of the discussion on the subject matter of archaeology: V.F. Gening's correspondence with the journal "Soviet Archaeology" editorial staff

V.F. Gening's correspondence with the journal "Soviet archaeology" editorial staff at the time of the discussion on the subject matter of archaeology is analyzed on the base of unpublished documents from his unsorted personal files.

Key words: Gening V.F., Kleyn L.S., Soviet theoretical archaeology, discussion on the subject matter of archaeology.

Надійшло до редакції: 30.09.2015 р.

УДК 069.29:(477.62)«1931»

О.В. ПРИНЬ

Археологічні дослідження М.О. Макаренка на території заводу «Азовсталь» у 1931 році: невідомий рукопис спогадів історика П.В. Клименка

Стаття присвячена аналізу інформації невідомого рукопису спогадів історика П.В. Клименка, безпосереднього учасника археологічної експедиції М.О. Макаренка. Досліджений рукопис містить різнобічну інформацію, яка доповнює невідомі сторінки з життя П.В. Клименка на ниві рятівних археологічних досліджень Донбасу, надає додаткові відомості про археологічні дослідження М.О. Макаренка у 1931 р., висвітлює історичні та етнографічні відомості про м. Маріуполь та його округи.

Ключові слова: археологічні пам'ятки, музей, Макаренко М.О., Клименко П.В., землянки, заброди, Кальміус, Приазов'я, Маріуполь, Азовсталь.

Історія археологічних досліджень території північного Приазов'я у 1920–1930 роках досить широко досліджена та відображена в наукових звітах і польових щоденниках археологів, які особисто брали участь в охоронних розкопках на новобудовах.

Виявлений і розшифрований рукопис, що знаходиться на збереженні в Інституті архівознавства Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського в особовому фонді – ф. 354 «Клименко Пилип Васильович (1887–1955) – учений у галузі історії та архівознавства», є досить інформативним і ціка-